

són: el gènere, la classe social, la cultura del treball, la identitat ètnica, l'edat (les cohorts)... aspectes tots ells que no sols configuren la identitat dels subjectes, sinó també les seves narratives vitals.

Així mateix, el discurs autobiogràfic és cultural i simbòlic la qual cosa vol dir que quan el subjecte el construeix té en compte, de manera conscient o inconscient, un seguit de models referencials, de tipus cognoscitiu i normatiu que es fonamenten en imatges culturals, estereotips i arquetips diversos. En aquest sentit podem parlar de «vides atretes per altres vides», les darreres de les quals són de caràcter exemplar i modelic.

En l'anàlisi estricta del text obtingut del relat cal tenir en compte els mecanismes de reconstrucció (selecció –elecció o oblit–, adaptació –ordenació, harmonització, racionalització–) detectables a partir de l'observació de la dimensió retòrica, és a dir, la dels mitjans desplegats en el discurs, que donaran com a resultat fusions, transposicions simbòliques, associacions, projeccions... Cal, doncs, analitzar els recursos narratius utilitzats (el tipus de fil conductor –cronològic, temàtic, individual, col·lectiu...; convenció narrativa del moment crucial de canvi, *post hoc propter hoc*, anticipacions...), així com els mitjans retòrics (èmfasi, recurrències, amplificacions, hipèrboles, lítotes, aposiopesis, metàfores...) i gramaticals (utilització de la sintaxi, pronoms personals, formes verbals, adjectivació, paraules clau, anacoluts...).

Finalment, el discurs del relat de vida, com a acte comunicatiu, es dona en el context d'una interacció, és a dir, pertany a l'àmbit de la intersubjectivitat, àmbit aquest en què és important no solament qui relata sinó també qui escolta o interpel·la. D'aquí que considerem necessària l'anàlisi del «discurs interbiogràfic», de tot allò que es diu o s'oculta entre biografat i biografant. És a dir, és bàsica la consideració del context o situació de la investigació, tenint en compte la dimensió incorporada pel mateix investigador en el resultat final del relat o història de vida que s'ha construït.

Un segle d'imatges. Família i fotografia al Collsacabra del segle XX*

Dr. Santi Ponce Vivet

Universitat de Vic

Jordi Gumí Cardona,

president de l'Associació Amics de Tavertet

Convençuts de la riquesa del patrimoni etnogràfic del Cabrerès, l'Associació d'Amics de Tavertet va iniciar, ara fa un any, un ambiciós projecte de recerca sobre la fotografia i la família al Collsacabra del segle XX. El programa de recerca s'està fent en el marc de l'Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana. Està coordinat per Dolors Llopart, antropòloga, cap de col·leccions del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona, i integrat per l'equip d'investigadors i col·laboradors següents: Jordi Gumí, fotògraf, el doctor Santi Ponce, historiador, Carles Gumí, tècnic informàtic, i Àlicia Casadesús i Cristina Masramon, historiadores i coneixedores de la societat del Collsacabra. El projecte té l'assessorament científic del grup de recerca de la Universitat de Vic «Món rural: evolució i factors de canvi» i s'inscriu en la seva línia de recerca.

El Cabrerès és una comarca natural a cavall entre Osona i la Garrotxa, situada a la unitat morfològica de la serralada Transversal, que té muntanyes que superen els 1.500 m com el Puigsacalm (1.515 m). L'integren –en el seu sector osonenc– els municipis de Santa Maria de Corcó, l'Esquirol, que en té la capitalitat, Rupit i Pruit i Tavertet. Plegats abasten una extensió de 141,921 km² i la seva altitud mitjana és de 833,5 m. Una comarca poc poblada (2.500 habitants) que al llarg del segle XX ha viscut un procés de transformació vertiginós. Aquest és l'objecte de la recerca: conèixer les formes de vida i l'u-

nivers simbòlic d'una col·lectivitat rural a través de les seves famílies, trencar els tòpics del seu suposat aïllament, conèixer el protagonisme de les famílies en els processos de reproducció social i la seva adaptació a la progressiva urbanització i modernització d'aquella comarca. En definitiva, es planteja el paper de la família (bo i reconeixent-ne l'heterogeneïtat per motius geogràfics, socioprofessionals, o de composició), com a cèl·lula d'organització social.

Les fonts documentals emprades es basen en l'anàlisi de fotografies generades al llarg d'un segle. Es complementen amb la memòria oral dels seus protagonistes i la documentació municipal i parroquial generada al llarg del nou-cents. La riquesa de la fotografia permet descripcions nítides de la vida privada i pública de les famílies i la societat del Collsacabra. Conèixer, entre altres, la divisió del treball, les tècniques i els oficis, l'economia domèstica, la casa i el sistema familiar de transmissió de valors, l'organització social i política de les diverses comunitats, les seves creences i rituals al llarg d'un segle caracteritzat per la difusió de la industrialització, la revolució dels transports i de les comunicacions, els moviments migratoris massius cap a les planes de Vic i d'Olot, l'assentament de nodrides colònies estables d'estiuejants, la terciarització de la població activa, la laïcització de la cultura i l'oci, la perseverança de rols, formes i costums rurals heretats del segle XIX, i la seva transformació i adaptació a la societat actual.

En una primera fase hem catalogat un miler de fotografies i determinat les famílies que s'han de sotmetre, en una sego-

(*) Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya, 2001. **Recerca/Anàlisi**

na fase, a les sessions intensives d'entrevistes. En general, totes les col·leccions familiars fins avui aplegades segueixen un ritme similar que fluctua entre l'absència de càmera fotogràfica pròpia, en les primeres dècades del segle XX i, segurament, fins a l'acabament dels anys vint, i l'aparició gradual de la càmera de la família, dels amics o dels visitants del Collsacabra. Després, aquesta presència es fa més evident entre les dècades de 1950 i 1960, un període de canvis transcendents, a bastament registrat en paper fotogràfic. Durant les dècades posteriors, a més de la presència progressiva de la càmera pròpia, s'observa com lentament apareix el color que, de mica en mica, desplaça les imatges en blanc i negre fins cobrir totalment el panorama fotogràfic general. Anem descobrint que totes les famílies tenen alguna persona propera que enregistra per a ells els moments sensibles personals, de grup, de tema, etc. Aquest interès per retratar-se es va estenent i la càmera fotogràfica esdevé una eina comuna. A les últimes dècades del segle XX la presència de la fotografia és tan quotidiana com imprescindible. En aquest procés hi han intervingut de manera decisiva l'evolució dels materials sensibles i la facilitat del maneig de les càmeres, cada vegada més senzilles, compactes i econòmiques. El punt culminant d'aquesta evolució el trobem en les càmeres d'un sol ús, que no reclamen altra

cosa més de l'usuari que el fet que sigui escrupolós en l'enquadrament de la imatge i que per usar-les només cal prémer el botonet en el moment oportú.

Des del punt de vista estrictament tècnic, hem trobat fotografies de procediment de gelatinobromur de plata (algun material, més aviat escàs, fet d'albúmina, referit a la primera dècada del segle XX) convivint, en la mateixa caixa de sabates, amb les fotografies de paper en blanc i negre convencionals i amb les de color dels anys seixanta i setanta. Del començament del segle XX, també ha aparegut algun material de viratge en sèpia de diverses tonalitats, procediment que feien servir, alguns professionals en els seus estudis. Les primeres fotografies fetes en color han sofert alteracions cromàtiques degudes, sens dubte, a processos de laboratori poc depurats. Les fetes a partir dels anys setanta mantenen el color de manera estable. La mateixa recuperació, conservació i difusió d'aquest patrimoni gràfic, és un valor afegit al nostre treball de recerca.

En una segona fase tenim previst de fer el buidatge de la documentació complementària (fonts orals i arxius), premisses necessàries per explotar correctament el contingut fotogràfic seleccionat, tot un tresor per al coneixement etnogràfic del Collsacabra que en els darrers temps ha esdevingut centre d'atenció dels investigadors de les ciències socials.

l'Avertet. Anys 20.
Fons particular família Novelles.